

Aida Eyvazlı

Hələ söz olmayanda, səs var idi. Təbiətin ilk eşitdiyi səs də Qurd səsi idi. Ayı Göy üzündə görüb, ona salam vermişdi. Ay da onu tanımışdı. Çünki göydəki Ayın özü kiçilib Yerə Boz qurdun bəbəyinə dolmuşdu. Elə bu səbəbdəndir ki, qurdlar, canavarlar, gecələri, dumanlı, çiskinli havaların sevrərlər...

Əslində elə ulu bildiyimiz "ulu" sözü də ulardan yarandı. Bu da elə kökümüzün o ululardan gəldiyinə sübut deyilmi?

Arxeoloqların və təbiətşünasların yazdığına görə insanın qurdlarla birgə yaşayışının vaxtı 14 min il əvvələ gedib çıxır. Canavarlar ən çox 20 il ömür sürürlər. Dişi qurdun bədəninin

başı bir xaqanlıq nişanəsi kimi qalıb. Heyvan simvollarına bir çox xalqlarda rast gəlinir. Fransada xoruz, Çində ejdaha, İngiltərədə bəbir, İranda şir, Rusiyada ayı, Qədim Romalılarda qurda rast gəlmək də insanların inancında bu heyvanların nə qədər önəmli yer tutmalarına misaldır.

Çin mənbələrində qədim türk əlamətdar tarixlərinin bu günə kimi qorunub saxlanmasını hamımız bil-

yərken bir qarğa ona yaxınlaşıb ağzında gətirdiyi yeməkdən vermiş, az sonra körpəyə bir qurd yaxınlaşıb onu əmizdirməyə başlamışdı. Kənarından hun əsgərləri də bu səhnəni seyr edirlərmiş. Əsgərlərdən biri ətrafdakılara deyir ki, bu uşaq müqəddəs bir bəndə olmasa, Tanrı qurdu onun yanına göndərməzdi. Uşağı yenidən Hun hökmdarının sarayına gətiriblərmiş. Hun hökmdarı onu öz balası kimi böyütmüş və hərbi dəstələrindən birinə başçı təyin etmişdi. Onun bacarıqlı bir dövlət sahibi olacağına inanan Hun hökmdarı atasından qalan Vhu Şun krallığını yenidən Kun

Niyə Boz Qurda tapındıq...

də dölü 60 günə yetişib dünyaya gələr. Bala qurdun gözleri 12 günə açılır. 20-ci günü isə iybilmə xüsusiyyəti gələr. Elə ki burnuna qoxu dəydi, 21-ci günü yuvasından çıxar yavru qurd balaları. 12 həftə tamam oldumu, anasından və ata qurddan ovlamaq öyrənərlər. Qurd ailəsi meşədə ən nümunəvi ailə sayılır. Onlar qış fəslini sürü halında yaşayar, yazda isə kiçik qruplar halında ətrafa yayırlar.

Yaşlı, bəs görəsən türk insanının meşələrin müdriki olan bozqurda bu qədər sevgisinin mənbəyi haradan gəlir? Biz dünyanın nə əvvəlini, nə də sonunu bilərik. Lakin günümüze qədər gəlib çıxan mənbələrdə var olan, güclü olan türk qəhrəmanlarının hər birinin əfsanəsində bir qurd, göy qurd, boz qurddan törəmə obrazı vardır. Bu artıq türk milli şüurunun özünüdərkidir.

Milli mücadiləyə qalxan hər bir türk oğlu, türk milləti qurtuluşu dində deyil, əzmdə, şücaətdə gördü. Boz qurdu ona görə sevdi ki, yaranışından xasiyyətində köləlik olmadı, haqq-ədalət savaşları, yurd savaşları, azadlıq savaşları apardı. Hansı türk qəhrəmanlıq tarixini, daş yazıları, kitabələri, dəri məktublardan oxuduqsa, orada baş qəhrəmanın bozqurdu sūdünü əmdiyini və ya bozqurddan doğulduğunu gördük. Hunlardan, Göytürklərdən, Uyğurlardan, Çingizlərdən, Xakaslardan, yakutlardan qalan yazılardan hamısında bir qurd obrazı vardır. Bu inancın yayıldığı areal isə Mete xanın yaşadığı Altaylardan Sibirə, Mərkəzi Asiyaya, Balkanlara qədər uzanır.

Qurd obrazı türk boyları və türk mədəniyyətində hər zaman əsas atribut oldu. Qurddan törəmə bir növ bu tayfaların, boyların və xalqların soy bağıdır. Tarixi mənbələrimizdə qurd

Milli mücadiləyə qalxan hər bir türk oğlu, türk milləti qurtuluşu dində deyil, əzmdə, şücaətdə gördü. Boz qurdu ona görə sevdi ki, yaranışından xasiyyətində köləlik olmadı, haqq-ədalət savaşları, yurd savaşları, azadlıq savaşları apardı. Hansı türk qəhrəmanlıq tarixini, daş yazıları, kitabələri, dəri məktublardan oxuduqsa, orada baş qəhrəmanın bozqurdu sūdünü əmdiyini və ya bozqurddan doğulduğunu gördük. Hunlardan, Göytürklərdən, Uyğurlardan, Çingizlərdən, Xakaslardan, yakutlardan qalan yazılardan hamısında bir qurd obrazı vardır. Bu inancın yayıldığı areal isə Mete xanın yaşadığı Altaylardan Sibirə, Mərkəzi Asiyaya, Balkanlara qədər uzanır...

rik. Çin mənbələrini öyrənən alimlər deyirlər ki, qurda tapınmaq çinlilərdən də yan keçməyib. Hunların dünyaya hakim olduqları dövrdə Hun torpaqlarının şimalında yaşayan Vhu Şun (Çin) ölkəsi adlı kiçik bir dövlət var imiş. Ölkənin kralı Kun Mo haqqında gəzən rəvayətlərdə yazılırdı ki, Çinin kralı Kun Monu da bir qurd öz sūdünü verərək, ölmədən xilas edib. Hun hökmdarının əmri ilə Kun Monun atasını öldürmüş, körpəni isə bir meşəyə atmışlar. Uşaq meşədə iməklə

Moya qayıtmışdı.

Digər mənbələrdə isə Aşina dövlətinin süqutundan sonra, hökmdarın sağ qalan 10 yaşında olan sonbeşik oğlunu bir dişi qurdu düşmənlərindən qurtardığı bildirilir. Bu uşaq öldürülmür. Lakin onun ayaqları və qolları kəsilərək, bir bataqlığa atılır. Bu zaman bir dişi qurd yaxına gələrək, onu bataqlıqdan xilas edir. Qurd onu bəsləyir. Hökmdar oğlu ilə qurd arasında sevgi yaranır. Dişi qurd hökmdar oğlundan hamilə qalır. Uşa-

ğın sağ qaldığını öyrənən hökmdar, yenə onun axtarışına başlayır. Dişi qurda bu məsələ aqah olur. Dişi qurd oğlanı dişinə götürüb Tufan ölkəsinin cənubuna aparır. Qurd bu mağarada qoruduğu oğlandan 10 oğul dünyaya gətirir. Bu on oğlan böyüyərək, evləni bərəsi bir soyad alırlar, gündəngünə çoxalırlar. Sonra mağaradan çıxıb ətrafa yayılırlar. Burada Juan-juan padşahlığına rast gəlib, əvvəlcə həmin dövlətin vassalı olurlar. Sonra isə bu qurd oğulları, qurddan törəyənlər Altay dağlarının etəyində yayılırlar, demirçiliklə məşğul olurlar. Buralarda onlara Tuçü deyilirdi. Bayraklarının üzərinə qurd simgesi vurmuşdular.

Qurdun Tanrının sevdiyi, ədalət axtaran insanlara hər zaman köməyə gəldiyi bir çox əfsanələrdə qeyd olunur.

Ergenekon əfsanəsinə nəzər salaq. Əfsanədə deyilir ki, uzun sürən döyüşlərin birində sayı azalan bir Türk nəslini 77 nəfərlə yaşadıqları əyalətdən köçüb Tanrı dağına qədər gəlir, buradan isə dağlıq bir ərəziyə düşürlər. Düşdükləri ərəzidə yolu itirirlər. Aradan uzun müddət keçir. Onlar da, mal-qaraları, qoyun sürüləri, at ildirilər da artıb çoxalırlar. Bir də baxırlar ki, yaşadıqları dağın ortasına sığmırlar. Burada güclənirlər, demirçilik sənətini öyrənirlər. Məskən qurduqları dağın hər tərəfi demir filizi və qiymətli daşlarla zəngin olur. Saxladıqları

yindən, düşür canavarın dalınca. Xeyli gedəndən sonra baxır ki, boz canavar dağların arasından açıqlığa çıxdı. Çoban bir az da irəli gedəndən sonra canavarın öz balalarına yaxınlaşdığını görür. Çoban geri qayıdıb gördüyü mənzərəni nəslin böyük-kiçiyinə danışır. Bundan sonra insanlar həmin nişan verilən yola gəlib buranın yeni dünyaya çıxış yolu olduğunu görürlər. Onlar yola çıxmaq üçün növbəti yazın gəlişini gözləyirlər. Çünki, yazda buzlaqlar əriyir, şaxtasazaq yox olurdu. Çünki Boz qurd bu türk nəslinə yolu yazın ilk günlərində - 21 martda göstərmişdi. Onlar 400 il yaşadıqları dağın sinəsindən ayrılıb, yeni dünyaya qədəm qoyur. Yeni dünyaya qədəm qoyduqları günü isə Ergenekon adlandırlar, Boz qurdu özlərinə xilaskar seçirlər.

Qurd obrazı, qurd sevgisinə bizim həm də qədim qaynaqlarımızda rast gəlinir. Onlardan gətirdiyim bu sitatələr yəqin ki, oxucularımızın da könlünü oxşayacaq.

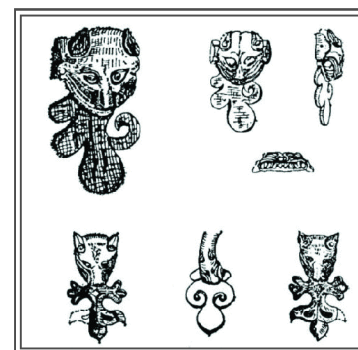
Göytürk xanədanlığı da Boz qurdlara sitayiş edirdilər. Göytürklərdən qalan kitablarda yazılır ki, Suo ölkəsində 17 qardaşdan ibarət bir boy yaşayırdı. Boyun başçısı İ çin ni shoh-tou (İçik İni Kutluğ) isə qurddan törədiyini yazırdı. Çünki bu qardaş 16 qardaşından fərqli özəlliklərə malik idi. Əfsanəyə görə o yaz və qış ruhlarının sahiblərinin qızları ilə evlənməmişdi (bela rəvayətlər həm də şaman boylarında vardır). Küləyə və yağmura hökm edirdi. Göy türklərin boyundan olan xanımlarından biri Aşina boyundan olan övladları dünyaya gətirmişdi. Adını Aşin qoymuşdular. Aşin öldükəndən sonra oğlunu Şad seçmişdilər. "Şad" "sərkərdə, rəhbər" deməkdir. Çin qaynaqlarında yazılan Tang Shu adlı Tumen (Bumun), yeni Bumun Kağan da Aşin Şadin nəvəsidir.

Böyük türk tarixçisi və səyahətşünası Rəşidəddin Fəzlullah "Cəmiul Tevarih" adlı Oğuznamə əsərində yazır ki: "Hamı süfrə ətrafına oturmuşdu. Süfrəyə nemətlər gətirildi, elə bu zaman bir qurd ulartısı eşidildi. Məclisin başında oturan Tuman xan (Bumun Kağanı nəzərdə tutur) bütün heyvanların dilini bildiyindən, bu qurdun nə söylədiyini anladı. Ətrafdakılara qurdu sözünü anladı: "...Heyif ki, artıq yaşlanmışam. Artıq ovladığım ovu yeyə bilmirəm. Qurdu yarındakı üç gənc qurd isə ona deyir: "Sən yaşlaşıb, gücdən düşmənsən, dərd etmə. Hər bir gənc yaşlıya yardım etməlidir, bunu etməsə onun nə dəyəri olar. Bu gecə hava sis duman və şiddətli bir fırtına olacaq. Oymakın o biri başında toy vardır. Biz tufandan istifadə edib toy üçün gətirilmiş heyvanların hamısının quyuqlarını və qarnını parçalayıb sənə gətirəcəyik. Bunları könül rahatlığı ilə ye. Və hər zaman sən qulluğunda duracağıq".

Bumun xaqan Qurd ulartısından anladığı söhbəti süfrə ətrafındakılara danışandan sonra, eşik ağasını yanına çağıraraq deyir ki, indəcə bizim qapıdakı Qara baraq adlı köpəyi yaxşıca yemlə ki, gecə qurdlar sürüyə hücum edəndə, köpək yerindən tərpənməsin. "Elə həmin gecə Bumun xaqanın dediyi tufan baş verir. Toya gələnlər Bumun xaqanın qüdrətinə inanırlar.

Şimali Sibirdə yaşayan xakaslar bu gün də qurdu müqəddəs heyvan sayırlar. Soylarının Ağ qurddan törədiyini deyirlər. Onların inanclarına görə Ağ qurdu 133 balası olub. Bu balalar gündüz adam cildinə girib, gecələr isə qurda çevriliblərmiş.

(ardı gələn sayımızda)

Bir gün elin çobanı heyvanları otararkən, görür ki, dağların arasında bir canavar bir qoyunu parçalayıb sürüyərək dar bir çığıra aparır. Adətən canavar ovladığı heyvanı yerində parçalayıb yeyər, bu canavar niyə belə etsin? Marağ ona üstün gəlidi-